

พัฒนาการของระบบทุนนิยมในรัสเซีย :

บทสรุปจาก The Development of Capitalism in Russia ของเลนิน*

กนกศักดิ์ แก้วเทพ แปลและเรียบเรียง

1.

บทสรุปว่าด้วยความสำคัญของระบบทุนนิยมในภาคเกษตรของรัสเซีย**

ในบทที่ 2-4¹ เราได้พิจารณาถึงปัญหาสำคัญของระบบทุนนิยมในภาคเกษตรของรัสเซีย 2 ด้านด้วยกันคือ ในประการแรก เราได้ตรวจสอบถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวนาและเจ้าที่ดินที่ดำรงอยู่ในระบบเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงถึงความสัมพันธ์ของระบบดังกล่าวนี้ ได้เริ่มเกิดขึ้นภายหลังจากยุคการปฏิรูป (post-reform period)² เราจะเห็นได้จากชาวนาถูกแบ่งแยกออกจากกันอย่างรวดเร็ว กลายเป็นชาวนาขนาดเล็กมากมาย แบ่งได้เป็น นายทุนในชนบท (rural bourgeoisie) ที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ กับ กรรมกรในชนบท rural proletariat สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับกระบวนการ 'สลายชาวนา' (depeasantising) นั่นคือ เจ้าที่ดินได้เปลี่ยนจากการใช้แรงงานเกณฑ์ (labour service) มาเป็นการทำงานทำนา ตามแบบทุนนิยม หลังจากนั้นเราก็ได้เห็นถึงผลจากกระบวนการอันเดียวกันนี้ จากอีกด้านหนึ่ง นั่นคือ การเริ่มต้นจากที่ภาคเกษตรกรรมได้เปลี่ยนไปเป็นการผลิตสินค้า (commodity production) และเกิดลักษณะของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมตามรูปแบบหลัก ๆ ของการเกษตรเพื่อการค้า (commercial agriculture) ซึ่งเห็นได้ชัดว่า กระบวนการดังกล่าวมีลักษณะที่เด่นชัดคือ ทั้งชาวนาและการทำไร่ของเจ้าที่ดินเอกชนเป็นการเกษตรที่มีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันอย่างมาก

ในตรงนี้ขอให้อ่านข้อสรุปที่ได้จากข้อมูลทั้งหลาย

1) ลักษณะใหม่ของการพัฒนาการในภาคเกษตรยุคหลังการปฏิรูปก็คือ มีลักษณะเป็นการค้าเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ประกอบการ (entrepreneur) เกิดขึ้น ถ้ามองจากการทำไร่ของเจ้าที่ดินเอกชนแล้ว

* โปรดดูบันทึกผู้แปลเรียบเรียง ในตอนท้ายบทความนี้

** แปลและเรียบเรียงจาก "Conclusions on the Semifinance of Capitalism in Russian agriculture", pp. 310-318.

ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าเงินมากจนไม่จำเป็นต้องอาศัยอะไรเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามถ้าดูจากการทำนาของชาวนา ลักษณะข้างต้นนี้ (หมายถึงลักษณะเป็นการค้าและมีผู้ประกอบการ—ผู้แปดและเรียบเรียง) ไม่อาจเกิดขึ้นได้ง่าย ๆ ทั้งนี้เพราะ ในประการแรก เนื่องจากว่าการใช้แรงงานจ้าง (hired-labour) ยังไม่ได้เป็นลักษณะที่ชี้ขาดของนายทุนชนบทขนาดเล็ก ดังที่เราได้เห็นจากข้อมูลข้างต้นแล้วว่า แรงงานรับจ้างเหล่านี้ซึ่งรวมถึงผู้ผลิตขนาดเล็กทุกรายยังชีพโดยการทำการเกษตรที่เป็นอิสระ (independent farming) ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานทั่วไปซึ่งขัดแย้งกับระบบทุนนิยม (รูปที่ 2) ประการที่สอง นายทุนขนาดเล็กในชนบท (ทั้งในประเทศรัสเซีย และในประเทศทุนนิยมอื่น ๆ) ยังคงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กและกรรมสิทธิ์ในชนบทที่ได้รับแจกที่ดินเล็ก ๆ (who has been allotted a patch of land) ลักษณะเช่นนี้เองเป็นเหตุผลอันหนึ่งที่ทำให้ทฤษฎีที่ไม่ได้แบ่งแยกการค้าขายของนายทุนและกรรมสิทธิ์ในชนบทในหมู่ 'ชาวนา' ยังคงเป็นที่ยอมรับกัน³

2) จากลักษณะของภาคเกษตรกรรมเองที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตสินค้านั้นเป็นไปตามวิถีทางพิเศษเฉพาะของมันที่ไม่เหมือนกันกับกระบวนการเดียวกันที่เกิดขึ้นในภาคอุตสาหกรรม กล่าวคือ ภาคอุตสาหกรรม สามารถแบ่งแยกกระบวนการในการผลิตสินค้าแต่ละขั้นออกได้เป็นแผนก (branches) ซึ่งแต่ละแผนกมีลักษณะแบ่งแยกเป็นอิสระจากกันค่อนข้างมาก ดังจะเห็นได้จาก แต่ละแผนกจะสามารถทุ่มเทการผลิตผลผลิตหรือชิ้นส่วนของผลผลิตนั้นๆ เพียงอย่างเดียวได้ ส่วนอุตสาหกรรมเกษตร (agricultural industry) นั้น กระบวนการผลิตไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันเป็นแผนก ๆ ได้ หากแต่ในพื้นที่หนึ่งอาจเชี่ยวชาญการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างหนึ่ง ในขณะที่พื้นที่อื่น ๆ ก็มักจะมีลักษณะนี้ในทำนองเดียวกัน ซึ่งลักษณะของการเกษตรทั้งหมดจะต้องมีการปรับการผลิตให้เข้ากับหลักการอันนี้ (ผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด—ผู้แปดและเรียบเรียง) นี้เองเป็นเหตุผลที่ชี้ให้เห็นว่าทำไมรูปแบบของการเกษตรเพื่อการค้าจึงมีความแตกต่างกันอย่างมาก ซึ่งความแตกต่างกันนี้เกิดขึ้นมิใช่เฉพาะในพื้นที่ที่แตกต่างกันเท่านั้น หากแต่ยังแตกต่างกันในการทำไร่ในที่แตกต่างกันอีกด้วย ฉะนั้นเมื่อเราต้องพิจารณาถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจำเรี่ยเก็บโคของการเกษตรเพื่อการค้า เราจะต้องไม่จำกัดตัวเองอยู่กับตัวเลขผลรวมของผลผลิตทางการเกษตรทั้งหมดเพียงอย่างเดียว⁴

3) ความจำเรี่ยเก็บโคทางการเกษตรเพื่อการค้าได้สร้างตลาดภายในประเทศขึ้นสำหรับระบบทุนนิยม กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง ความชำนาญเฉพาะอย่างของภาคเกษตร (Specialization of agriculture) ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนขึ้นระหว่างพื้นที่ทั้งหลายของภาคเกษตร ระหว่างธุรกิจการค้าต่าง ๆ ของภาคเกษตรและผลผลิตต่าง ๆ ของภาคเกษตร ประการที่สอง ยิ่งภาคเกษตรถูกดึงเข้าสู่ระบบการหมุนเวียนของการค้ามากยิ่งขึ้นเท่าใด ยิ่งทำให้อุปสงค์ที่มีต่อผลผลิตต่ออุตสาหกรรมของประชาชนในชนบท เพื่อตอบสนองความต้องการการบริโภคของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเท่านั้น ประการที่สาม ผลจากข้อ 2 จะ

ทำให้อุปสงค์ต่อบริการผลิตจำเวือเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากขึ้นและเชื่อมเข้ากับรูปแบบใหม่ของการเกษตรเพื่อการค้า ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการในชนบทไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ที่เป็น 'ชาวนา' แบบเก่าไม่อาจสร้างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้เกิดขึ้นมาได้ ประการที่สี่ ประการสุดท้าย จะเกิดอุปสงค์ต่อกำลังแรงงาน (labour power) มากขึ้น ทั้งนี้เพราะการก่อตัว (formation) ของนายทุนขนาดเล็กในชนบทและการที่เจ้าของที่ดินได้เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตไปเป็นแบบทุนนิยม เป็นเงื่อนไขรองรับการเกิดขึ้นของแรงงานประจำในภาคเกษตร (regular agricultural labourers) และแรงงานรับจ้างรายวัน (day labourers) ซึ่งข้อเท็จจริงของการเติบโตของการเกษตรเพื่อการค้านั้นเท่านั้นที่จะสามารถอธิบายได้ถึงสภาพภายหลังช่วงการปฏิรูปที่มีลักษณะของการขยายตัวของตลาดภายในเพื่อระบบทุนนิยมเพิ่มขึ้น (การพัฒนาการเกษตรแบบทุนนิยม การพัฒนาอุตสาหกรรมโดยทั่วไป การพัฒนาของอุตสาหกรรมวิศวกรรมการเกษตร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาที่ก่อให้เกิด 'อุตสาหกรรมการเกษตร' นั่นคือการมีชาวนามารับจ้างทำงาน เป็นคน)

4) ระบบทุนนิยมได้ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็วและเพิ่มมากขึ้นในหมู่ของประชากรในภาคเกษตร ผลก็คือ ทำให้เกิดการขัดแย้งกับวิถีการผลิตแบบเดิม และวิถีการผลิตแบบเดิมไม่อาจดำรงอยู่ต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม นอกจากนี้ ถ้ากล่าวในแง่ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์แล้ว ระบบทุนนิยมในภาคเกษตรของรัสเซียเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่และก้าวหน้า กล่าวคือ ประการแรก ระบบทุนนิยมได้ทำการเปลี่ยนแปลงกสิกร (cultivator) ซึ่งเป็น 'เจ้าของที่ดิน' ในค่านหนึ่ง และ 'ผู้ปกครอง' (a patriarchal) ซึ่งต้องพึ่งพาชาวนา อีกค่านหนึ่ง ให้กลายเป็นนักอุตสาหกรรม (industrialist) ซึ่งเป็นรูปแบบลักษณะการเป็นเจ้าของกิจการของสังคมปัจจุบัน ก่อนที่จะมีระบบทุนนิยมเกิดขึ้นนั้น การเกษตรของรัสเซียเป็นธุรกิจของบรรดาศักดิ์ (gentry) ผู้ปกครอง (lord) โดยมีเงื่อนไขผูกพันถึงภาระหน้าที่ของคนส่วนอื่นในสังคม ผลก็คือ เป็นการดำเนินงานตามแบบฉบับเก่า ๆ (age-old routine) ที่มีลักษณะโคกเดี่ยว แยกกสิกรออกจากสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกที่อยู่นอกเหนือเขตของหมู่บ้านออกไป ระบบการใช้แรงงานเกณฑ์ (labour-service system) ซึ่งเป็นรูปแบบของเศรษฐกิจแบบเก่าที่ยังหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันเป็นเครื่องยืนยันลักษณะการเกษตรดังกล่าวข้างต้นได้เป็นอย่างดี ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ระบบทุนนิยมได้พังทลายระบบทรัพย์สินของสังคม (social estate) ในการเข้าที่ดินโดยการเปลี่ยนที่ดินให้กลายเป็นสินค้า ส่วนผลผลิตของชาวนาก็ถูกนำมาขายและเริ่มต้นที่จะมีลักษณะเป็นสังคมมากขึ้นคือ ชนชั้นได้แก่ตลาดท้องถิ่น, ชั้นต่อมาคือตลาดในระดับชาติและชั้นสุดท้ายคือ ตลาดโลก นอกจากนี้ยังเป็นการทำลายลักษณะของกสิกรที่โคกเดี่ยวไม่ได้ติดต่อกับส่วนอื่น ๆ ของโลกเลยมาตั้งแต่ต้นให้หมดไปด้วย นั่นคือ ชาวนาถูกบังคับอย่างจำใจและถูกทำลายอย่างเจ็บปวด ให้เข้าไปมีความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งกับประเทศของตัวเองและประเทศอื่น ๆ ซึ่งในปัจจุบันได้เบียดคืบกันมากขึ้นด้วยระบบตลาดโลก แม้แต่ระบบการใช้แรงงาน ซึ่งแต่ก่อนเป็นเครื่องกำประกันรายได้ของ oblomov เป็นอย่างดีเพราะไม่มีอัตราการเสื่อมเลย ทั้งยังไม่ต้องใช้ทุนรอน

แต่อย่างใด นอกจากนี้ยังไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตแบบเดิม แต่มาในปัจจุบันได้ถูกพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ไม่อาจรักษาตัวเองให้รอดพ้นจากการแข่งขันของชาวนาออเมริกัน นี่เองทำให้บางคนสามารถประยุกต์เอาลักษณะของยุโรปตะวันตกเมื่อ 50 ปีที่แล้วมาใช้พูดถึงสังคมรัสเซียช่วงหลังการปฏิรูปได้อย่างเต็มปากเต็มคำ ทั้งนี้เพราะ การเกษตรแบบทุนนิยมเป็น “พลังผลักดันที่ดึงเอาความงดงามต่าง ๆ (idyll) เข้าสู่การเคลื่อนไหวของประวัติศาสตร์”⁵ ประการที่สอง เป็นครั้งแรกที่ระบบทุนนิยมในภาคเกษตรได้ทำลายการระงับกันของภาคเกษตรรัสเซียซึ่งเกิดขึ้นมาเป็นเวลาช้านาน ก็จะเห็นได้จาก ระบบทุนนิยมในภาคเกษตรก่อให้เกิดแรงผลักดันอย่างมหาศาลต่อการเปลี่ยนแปลงในเทคนิคการผลิต และทำให้การพัฒนาพลังการผลิตของแรงงานสังคม (social labour) เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ สิ่งทีระบบทุนนิยมกำหนด “งานการทำลาย” (destructive work) ในรอบ 20-30 ปีที่ผ่านมานั้นมีผลมากกว่าที่ทำ ๆ กันมาแต่เดิมทั้งหมด ซึ่งในเวลานับเป็นร้อย ๆ ปี ลักษณะจำเจที่น่าเบื่อหน่ายของระบบเศรษฐกิจแบบธรรมชาติดั้งเดิมถูกแทนที่ด้วยรูปแบบที่หลากหลายของการเกษตรเพื่อการค้า ก็จะเห็นได้จากเครื่องมือการผลิตทางเกษตรแบบดั้งเดิมได้เบียดทางให้กับ การปรับปรุงเครื่องจักรอุปกรณ์ต่าง ๆ ทางการเกษตร ระบบการทำไร่นาแบบเก่าที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว (immobility) ถูกทำลายลงโดยวิธีการทำไร่นาแบบใหม่ ต้นคอหรือที่มาของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเหล่านี้ไม่สามารถแยกออกได้จากปรากฏการณ์ที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น นั่นคือ การมีความชำนาญเฉพาะอย่างเกิดขึ้นในภาคเกษตรทั้งนี้เพราะโดยลักษณะของตัวมันเองแล้ว ระบบทุนนิยมในภาคเกษตร (เช่นเดียวกับในภาคอุตสาหกรรม) ไม่สามารถที่จะพัฒนาไปได้ (ด้วยตัวของมันเอง) อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากในพื้นที่แห่งหนึ่ง (ในประเทศหนึ่ง, ในภูมิภาคหนึ่งหรือในไร่อันหนึ่ง) ระบบทุนนิยมสามารถผลักดันให้การเกษตรก้าวหน้าไปได้ค้ำหนึ่ง ในขณะที่ในอีกค้ำหนึ่งที่แตกค่างออกไปนั้น จะมีผลอีกแบบหนึ่งเกิดขึ้น เป็นค้ำ หรือในกรณีหนึ่งทุนนิยมทำให้เทคนิคการผลิตเปลี่ยนแปลง แต่ในอีกหลาย ๆ กรณีกิจกรรมของการเกษตรแบบทุนนิยมได้แยกตัวออกจากเศรษฐกิจชวานาหรือการใช้แรงงานเกษตรของผู้ปกครอง ที่เป็นเช่นนั้นเพราะกระบวนการดังกล่าวทั้งหมดนั้นถูกชี้นำโดยข้อเรียกร้องต้องการของตลาด (market requirement) ซึ่งมักจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เรื่อย ๆ ไม่แน่นอนและผู้ผลิตเองก็ไม่รู้เช่นกัน กล่าวในอีกค้ำหนึ่งทุนนิยมในภาคเกษตรแยกออกมา (มักอยู่ในเขตพื้นที่เฉพาะ หรือบางทีอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นการเฉพาะ) กลายเป็นลักษณะค้ำเดียว (one sided) หรือโอนเอียงไปค้ำหนึ่งค้ำใด (top sided) มากกว่าที่จะเกิดขึ้นทั่วทั้งหมดของทั้งกระบวนการ และไม่อาจวัดได้เพราะมีมากมายหลายค้ำ รวมทั้งมีลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล (rational) มากกว่าการเกษตรของผู้ปกครอง (patriarchal agriculture) การเกิดขึ้นของรูปแบบการเกษตรเพื่อการค้าที่แบ่งแยกจากกันทำให้ทั้งเป็นไปได้และทั้งเป็นไปได้ไม่ได้ที่จะก่อให้เกิดวิกฤติการณ์แบบทุนนิยมในภาคเกษตร รวมทั้งกรณีของการมีผลผลิตเกินความต้องการ (over production) แต่วิกฤติการณ์เหล่านี้ (เช่นเดียวกับกับวิกฤติการณ์ทั้งหลาย

ของระบบทุนนิยม) ยังคงเป็นพลังผลักดันที่สำคัญยิ่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาของการผลิตระดับโลกและกระบวนการทำให้แรงงานมีลักษณะเป็นสังคม (the socialization of labour) เพิ่มมากขึ้น⁶ **ประการที่สาม** นับเป็นครั้งแรกของประเทศรัสเซียที่ระบบทุนนิยมก่อให้เกิดผลผลิตทางการเกษตรขนาดใหญ่ (large scale agriculture product) ที่มีพื้นฐานอยู่บนการใช้เครื่องจักร และต้องอาศัยแรงงานกรรมกรอย่างกว้างขวาง (extensive co-operation of workers) ก่อนที่จะมีระบบทุนนิยมเกิดขึ้นนั้นผลผลิตในภาคเกษตรส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีจำนวนน้อย ไม่ว่าจะมาจากชาวนาที่ทำการเพาะปลูกเพื่อตัวเองหรือชาวนาที่ทำงานให้กับเจ้าที่ดินก็ตาม และลักษณะชุมชนของการเช่าที่ดินไม่มีทางที่จะสามารถทำลายแนวโน้มที่ผลผลิตกระจายกันอย่างมากนั้นได้ สิ่งที่ควบคู่ไปกับการกระจายของผลผลิตก็คือ ลักษณะการกระจายของตัวชาวนาเอง⁷ การที่ชาวนาผูกพันอยู่กับที่ดินและ 'ชุมชนหมู่บ้าน' (Village community) เป็นการปักกันตัวเองออกจากการศึกษาเกี่ยวกับโลกภายนอกอย่างสิ้นเชิง แม้แต่กับชาวนาในหมู่บ้านใกล้เคียง การปักกันตัวเองของชาวนาเกิดจากความแตกต่างในประเภท (Categories) ที่ตัวเองสังกัด (เช่นเป็นชาวนาที่แต่เดิมเคยมีที่ดินเป็นของตนเอง—former landowner's peasant, เคยเป็นชาวนาของรัฐมาก่อน—former state peasant เป็นต้น) หรือโดยความแตกต่างจากขนาดของที่ดินที่ถือครอง ตลอดจนความแตกต่างในรูปแบบของการปลดปล่อย (emancipation) ที่เกิดขึ้น (ซึ่งบางครั้งเป็นการกำหนดง่าย ๆ จากการทำปัจเจกชนเป็นสมบัติของเจ้าที่ดินหรือการทำอะไรก็ตามอำเภอใจของเจ้าที่ดิน) เป็นครั้งแรกที่ระบบทุนนิยมได้พังทลายอุปสรรคที่สืบเนื่องมาจากสมัยกลางนั้นได้ และนับว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้น ปัจจุบันความแตกต่างระหว่างชาวนาชนิดต่าง ๆ (various grades) หรือความแตกต่างระหว่างชาวนาประเภทต่าง ๆ ที่ถือครองที่ดินเป็นหลักสำคัญน้อยกว่าความแตกต่างทางเศรษฐกิจภายในแต่ละชนิด แต่ละประเภท และแต่ละชุมชนหมู่บ้าน เพราะระบบทุนนิยมได้ทำลายความโดดเดี่ยวของท้องถิ่น (local seclusion) และความคับแคบ (insularity) โดยการแทนที่การแบ่งงานขนาดเล็กตามแบบยุคกลางด้วยการแบ่งงานขนาดใหญ่ ชยายขอบเขตออกไปถึงระดับชาติโดยการแบ่งแยกออกเป็นชนชั้นที่มีฐานะแตกต่างกันออกไปในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอันกว้างใหญ่ ซึ่งเกิดขึ้น กลไกจำนวนมหาศาลผูกพันอยู่กับที่ดินและที่อยู่อาศัยที่ไรในการเพาะปลูกเพื่อยังชีพ การเกษตรเพื่อการค้าแบบทุนนิยมได้สร้างรูปแบบและดินแดนต่าง ๆ ที่หลากหลายซึ่งเอื้ออำนวยให้การเคลื่อนย้ายประชาชนขนาดใหญ่เป็นไปได้ในขอบเขตของทั้งประเทศ ซึ่งถ้าประชากรเคลื่อนย้ายไม่ได้แล้ว (ดังที่เรากล่าวข้างต้น) คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาความเข้าใจและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน **ประการที่สี่** ซึ่งเป็นประการสุดท้ายเป็นครั้งแรกของรัสเซียที่ระบบทุนนิยมในภาคเกษตรได้จัดการทำลายระบบการใช้แรงงานเกณฑ์และการพึ่งพากัน เป็นการส่วนตัวของชาวนา(ก่อนผู้มีอำนาจ)ลงได้อย่างถอนรากถอนโคน ซึ่งระบบการใช้แรงงาน

เกณฑ์ของเรานั้นมีอำนาจเหนือภาคเกษตรมาตั้งแต่สมัยของ Ruskaya Pravda⁸ เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีการใช้ชานาเป็นปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูกในที่ดินของเอกชน ความทุกข์ยากและความเร่งรีบของชานานั้นเกิดจากการที่ แรงงานของตัวเองนั้น ถ้าไม่อยู่ในลักษณะของ "ฟวคัล" ก็เป็นแรงงาน "กึ่งเสรี" (Semi-free) ซึ่งโดยลักษณะของมันแล้ว เป็นสิ่งที่คู่กันมากับระบบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าสิทธิของประชาชน (civil rights) ที่เป็นเกษตรกรไม่ได้ถูกทำให้เสียไป (ตัวอย่าง เช่น ชานาคต้องเป็นคนที่สำคัญอยู่ใน 'ขั้นต่ำสุดของสังคม' การลงทะเบียนที่ทางร่างกาย การถูกใช้ทำงานให้หลวง และการที่คิดถึงอยู่กับที่ดิน เป็นต้น) ระบบการใช้แรงงานเกณฑ์ก็เป็นสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ นี้เอง ทำไมเราจึงต้องกล่าวว่า ทฤษฎีในภาคเกษตรของรัสเซียได้ปฏิบัติภารกิจทางประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ด้วยการแทนที่ระบบการใช้แรงงานเกณฑ์ด้วยแรงงานจ้าง ถ้าเราจะสรุปถึงบทบาททางประวัติศาสตร์ที่ก้าวหน้าของทฤษฎีในภาคเกษตรของรัสเซีย ถึงแม้กล่าวมาข้างต้นแล้ว เราก็อาจกล่าวได้ว่า เป็นการก่อให้เกิดการผลิตทางเกษตรที่มีลักษณะเป็นสังคมนิยม (socializing agricultural production) ซึ่งอันที่จริงแล้ว ข้อเท็จจริงก็คือ ได้มีการเปลี่ยนแปลงในภาคเกษตรจากระบบการใช้สิทธิในการครอบครอง (ที่ดิน) ของผู้มีสถานภาพสูงในสังคมนิยมหรือการที่ชานาคต้องเป็นผู้แบกภาระของสังคมนิยมเข้ามาเป็นระบบการคว่ำและอุทสากรรม นั้นหมายถึงว่า ผลผลิตของแรงงานชานาจะผูกพันกับระบบสังคมนิยมคือตลาด การทำการเกษตรแบบเดิมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในอดีตได้มีการเปลี่ยนแปลงเทคนิคการผลิตเกิดขึ้น นอกจากนี้ก็มีรูปแบบของการทำไร่นาเพื่อการค้าหลายหลากแตกต่างกันออกไป นั่นก็คือ ความโคเคียวของท้องถิ่นและลักษณะของชานาที่ติดอยู่กับที่อย่างกระจุกกระจาย ได้ถูกทำลายลงไป รูปแบบอันหลากหลายของความผูกพันและการพึ่งพากันส่วนบุคคลถูกแทนที่โดยการติดต่อที่ไม่เป็นส่วนตัว (impersonal transactions) โดยใช้การซื้อขายแลกเปลี่ยนกำลังแรงงานเป็นส่วนสำคัญ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เชื่อมโยงเข้ากับกระบวนการอันเดียวกันที่ทำให้แรงงานภาคเกษตรมีลักษณะเป็นสังคมนิยม และทำให้ความขัดแย้งระหว่างการเปลี่ยนแปลงของตลาดที่เป็นไปแบบอนาธิปไตย และลักษณะที่ปัจเจกชนแยกออกไปประกอบกิจกรรมทางการเกษตร ตลอดจนลักษณะส่วนรวมของการเกษตรขนาดใหญ่แบบทุนนิยมเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น (เราขอย้ำอีกครั้งหนึ่ง) ในการเน้นถึงบทบาทที่ก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์ของระบบทุนนิยมในภาคเกษตรของรัสเซีย นั้น อย่างน้อยที่สุด เราต้องไม่ลืมถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของสภาพเศรษฐกิจกล่าวหรือความขัดแย้งทางสังคมนิยมที่ลึกซึ้งในนั้น ในทางตรงข้าม สิ่งที่เราได้แสดงให้เห็นมาแล้วข้างต้นก็คือ เห็นได้ชัดว่าพวกนารอดนิกซึ่งเอาแต่คร่ำครวญถึง 'การทำลาย' (destructive work) ของระบบทุนนิยม (หมายถึงผลในค้ำเสียบของระบบทุนนิยม—ผู้แปลและเรียบเรียง) ซึ่งให้เห็นถึงลักษณะที่วิวัฒนาการของความขัดแย้งนี้ โดยมองข้ามความแตกต่างของชานา ละเลยลักษณะของทุนนิยมที่ทำให้มีการใช้เครื่องจักรกลในภาคเกษตรของเรา และสรุปรวบยอดออกมาด้วยคำพูดที่ว่า ได้เกิด 'อุทสากรรมทางการเกษตร' และ 'การจ้างงาน' ขึ้นในชนชั้นผู้ใช้แรงงานในภาคเกษตร.

2.

ข้อสรุป : บทบาททางประวัติศาสตร์ของระบบทุนนิยม ในการพัฒนาเศรษฐกิจของรัสเซีย*

เราอาจสรุปบทบาททางประวัติศาสตร์ที่ก้าวหน้าของระบบทุนนิยมได้เป็น 2 ด้านด้วยกันคือ

1. การที่พลังการผลิต (productive forces) ของแรงงานสังคม (social labour) เพิ่มสูงขึ้นซึ่งอาจแยกพิจารณาให้เป็น 2 ประเด็น คือ

- 1.1 พัฒนาการของพลังการผลิตของแรงงานสังคมนั้นๆ ได้จากการมีอุตสาหกรรมเครื่องจักรกล (machine industry) อย่างกว้างขวาง เพราะก่อนหน้าที่ระบบทุนนิยมจะพัฒนาดังขั้นสูงสุดนั้นการผลิตยังใช้แรงงานกายประกอบกับเทคนิคการผลิตแบบดั้งเดิม ในกรณีของรัสเซีย จะเห็นได้ว่า ก่อนยุคปฏิรูปยังคงมีการใช้ไถไม้ (wooden plough) และไม้นวดข้าว (flail) โรงสีโรงไม้ที่ไร้กำลังน้ำ (water-mill) เครื่องทอผ้าที่ใช้มือ (hand loom) ภายหลังการปฏิรูปสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว คือมีการใช้ไถเหล็ก (iron plough) เครื่องจักรนวดข้าว (threshing machine) โรงสีข้าวด้วยไอน้ำ (steam-mill) และทอผ้าด้วยเครื่องจักร (power-loom)
- 1.2 การจำเรอเติบโตของปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นมากกว่าการจำเรอเติบโตเพื่อการบริโภคของปัจเจกชน ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นจากกฎทั่วไปของการผลิตในระบบทุนนิยม และเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงลักษณะที่ขัดแย้งกันภายในของสังคมทุนนิยม

2. กระบวนการทำให้แรงงานมีลักษณะเป็นสังคมมากขึ้น (Socialization of labour) อาจดูได้จาก 7 กรณีด้วยกันคือ

- 2.1 การเจริญเติบโตทางการผลิตเพื่อการค้าที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและได้ทำลาย หน่วยผลิตเล็กๆ ทางเศรษฐกิจที่อยู่กระจัดกระจายตามลักษณะของเศรษฐกิจแบบบรรพชนชาติ นอกจากนี้ยังได้ดึงเอาตลาดท้องถิ่นขนาดเล็กมารวมกันไว้ และพัฒนาขึ้นมาเป็นตลาดระดับชาติและตลาดโลกในท้ายที่สุด
- 2.2 ระบบทุนนิยมได้เข้าแทนที่สภาพการผลิตที่กระจัดกระจายโดยการก่อให้เกิดการกระจุกตัว (concentration) ทั้งในค้ำภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม
- 2.3 ระบบทุนนิยมได้กำจักรูปแบบการพึ่งพาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจรัสเซียดั้งเดิม

* สรุปจาก "The 'Mission' of Capitalism", pp. 596-600.

- 2.4 ระบบทุนนิยมทำให้การเคลื่อนย้ายประชากรเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น ซึ่งตรงกันข้ามกับระบบเศรษฐกิจแบบเก่าที่การเคลื่อนย้ายประชากรเป็นสิ่งไม่จำเป็น
- 2.5 ระบบทุนนิยมได้ลดจำนวนประชากรที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมลงเรื่อย ๆ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้จำนวนประชากรในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้น
- 2.6 สังคมแบบทุนนิยมได้เพิ่มความจำเป็นสำหรับประชาชนที่จะต้องมีสมาคมมีองค์การ ซึ่งแน่นอนว่าสมาคมหรือองค์การเหล่านี้จะต้องมีลักษณะแตกต่างออกไปจากแบบเดิม ๆ
- 2.7 สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้ง 6 ประการข้างต้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึกนึกคิด (mentality) ของประชาชนอย่างไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้

หมายเหตุ

1. คู่มือที่กักจากผู้แปลและเรียบเรียง
2. เข้าใจว่า หมายถึง ในรัชสมัยของพระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่สอง (ก.ศ. 1855-1881) ซึ่งพระองค์ทรงมีแนวคิดเสรีนิยมและต้องการปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้า ในสมัยนั้น รัสเซียได้เข้าสู่ยุคที่ใคร่ชื่อว่า “สมัยแห่งการปฏิรูปอันยิ่งใหญ่”
3. ข้อความที่นักเศรษฐศาสตร์ของนารอดนิก (Narodnik) ขึ้นชอชมมากก็คือ “ส่วนใหญ่ของการทำการเกษตรของชาวรัสเซียเป็นเศรษฐกิจแบบธรรมชาติ (natural economy)” นั้น กล่าวขึ้นมาโดยไม่ได้คำนึงถึงข้อเท็จจริงอันนี้ (The Influence of Harvests and Grain Price, I, 52) ฉะนั้น เราต้องหา ‘ตัวเลขเฉลี่ย’ โดยการรวมนายทุนชนบทกับกรรมกรในไร่นาเข้าด้วยกัน ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะเป็นการพิสูจน์ข้อความข้างต้นได้ [นารอดนิกหรือป็อปูลิสต์ เป็นขบวนการสังคมนิยมของรัสเซียระหว่าง ก.ศ. 1848-1881 พวกเขาเชื่อว่าพลังของการปฏิวัติอยู่ที่ชาวนา หากชาวนาคืนตัวลูกธัญขึ้นสู่ประเทศ จะก้าวสู่สังคมใหม่ได้ รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้อาจดูได้จาก เช่น สัญชัย สุวੰบุตร, “รัสเซียป็อปูลิสต์: การเคลื่อนไหวปฏิวัติลงสู่ชาวนาในทศวรรษ 1870”, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) ฉบับ “เกษตร”, 10: 6 (มกราคม-มีนาคม 2523), น. 73-90-ผู้แปลและเรียบเรียง]

4. ข้อมูลตัวเลขเหล่านั้นแหละที่ผู้เขียนหนังสืออ้างไว้ใน หมายถึงเหตุอันก่อนโดยการจำกัดตัวเองเมื่อพูดถึง 'ชาวนา' เพราะพวกเขาคิดเอาเองว่า ชาวนาทุกคนปลูกข้าวทุกเม็ดที่ตัวเองกิน หรือไม่ก็ชาวนาปลูกข้าวทุกชนิดที่ตัวเองกิน หรืออีกก็ชาวนาปลูกข้าวบางส่วนที่ตัวเองกิน ดังนั้น 'การขียนย่อ' (deduce) จาก 'ข้อคาดคะเน' (assumption) (ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับข้อเท็จจริงและเป็นการละเลยลักษณะที่สำคัญภายหลังยุคการปฏิรูป) ว่า เศรษฐกิจแบบธรรมชาติเป็นรูปแบบเศรษฐกิจหลักจึงไม่ใช่เรื่องที่ยากลำบากแต่อย่างใด ในข้อเขียนของพวกนารอดนิกเราอาจจะพบกับวิธีการตอบได้อย่างข้างกิดว่า ลักษณะของการเกษตรแบบการค้าที่ทำการแยกตัวออกไปนั้นเป็น 'ลักษณะเฉพาะ' (exception) เมื่อเปรียบเทียบกับภาคเกษตรทั้งหมด ดังนั้นโดยทั่วไปแล้ว จึงเป็นการยืนยันว่า การเกษตรเพื่อการค้านั้นเป็น "ลักษณะเฉพาะ" โดยที่เศรษฐกิจแบบธรรมชาติเป็นลักษณะทั่วไป เราจะพบการให้เหตุผลทำนองเดียวกันนี้มากมายในคำตรรกวิทยาสำหรับนักศึกษา ในตอนว่าด้วย "เหตุผลผิด ๆ ที่อ้างขึ้นเพื่อคบคา" (Sophism)
5. *Misère de la philosophie* (ความอับจนของปรัชญา), Paris, 1896, p. 223.
6. บรรดานักเขียนช่างฝัน (Romanticists) ของยุโรปตะวันตกและพวกนารอดนิกยึดเชื่อให้ความสำคัญกับลักษณะเด่นเดี่ยวของระบบทุนนิยมในภาคเกษตรอย่างมาก นั่นคือ ความไม่สามารถที่เกิดจากระบบทุนนิยมและวิกฤติการณ์ต่าง ๆ และใช้พื้นฐานความเข้าใจเหล่านี้ปฏิเสธถึงลักษณะที่ก้าวหน้าของทุนนิยมที่พัฒนาเมื่อเปรียบเทียบกับกรซงกกันในช่วงก่อนระบบทุนนิยม
7. ฉะนั้น แม้จะมี ความแตกต่างในรูปแบบของการเข้าที่ดินเกิดขึ้น ก็ยังมีคนเอาลักษณะของชาวนารัสเซียไปเปรียบเทียบกับที่มาร์กซ์ ได้กล่าวถึงชาวนาฝรั่งเศสเขาจนได้คือ มาร์กซ์กล่าวไว้ว่า "ชาวนาที่ถือครองที่ดินขนาดเล็กรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนใหญ่ สมาชิกของกลุ่มอาศัยอยู่ในสภาวะที่คล้ายคลึงกัน แต่ไม่ได้เข้ามามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน วิธีการผลิตของเขาได้แยกพวกเขาออกจากกันแทนที่จะนำเข้ามาผูกพันร่วมกัน ความโดดเดี่ยวยังมีมากขึ้น เพราะระบบการคิดคือสื่อสารที่เร็วของประเทศฝรั่งเศสและความยากจนของชาวนาเหล่านั้น พันททเพาะปลูกมีขนาดเล็ก ทำให้ไม่มีการแบ่งงานกันทำ ในการเพาะปลูกไม่มีการใช้วิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงไม่มีการพัฒนาที่หลากหลาย ไม่มีความสามารถพิเศษที่แตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมบูรณ์ ชาวนาแต่ละครอบครัวแทบจะเลี้ยงตัวเองได้ ทั้งหมดผลิตเครื่องบริโภคนานาชาติด้วยตัวเอง การถือครองที่ดินขนาดเล็ก ครอบครัวของชาวนาอยู่เรียงรายกันไป หน่วยเล็ก ๆ จำนวนหนึ่งของครอบครัวก็รวมกันเป็นหมู่บ้าน หมู่บ้านจำนวนหนึ่งก็รวมกันเป็นอำเภอ ในลักษณะนี้เองที่ประเทศฝรั่งเศสได้รวมมวลชนอันกว้างใหญ่เข้ามาด้วยถรรวมกลุ่มอย่างง่าย ๆ ในแนวเดียวกันเหมือนกันกับที่มันฝรั่งในดงก่อเป็นรูปดงมันฝรั่ง" (**Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte**, Hmb., 1885, S.98-99).
8. กฎหมายรัสเซีย (Russian Law-Ed.).

บันทึกจากยูแปลและเรียบเรียง

ข้อเขียนสองชิ้นที่ได้อ่านกันมาแล้วนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของหนังสือชื่อ พัฒนาการระบบทุนนิยมในรัสเซีย (**The Development of Capitalism in Russia**) เขียนโดย วิ.ไอ. เลนิน พิมพ์เป็นเล่ม 3 (Volume 3) ของ รวมนงานของเลนิน (**Collected works of Lenin**) หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยของเลนินที่ใช้เวลาทั้งหมดมากกว่า 3 ปี โดยเลนินได้เริ่มจับงานชิ้นนี้ หลังจากที่ถูกจับกรรม เซนต์ปีเตอร์เบิร์ก (St. Peterburg) ปี ค.ศ. 1895 เลนินใช้เวลาทั้งหมด 14 เดือน ในที่คุมขังเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้น อย่างไรก็ตามหนังสือเขียนเสร็จในอีก 3 ปีต่อมาที่หมู่บ้าน shushemskoye ที่ซึ่งเลนินได้หลบภัยไปอยู่ที่นั่น โดยที่ค้นร่าง (draft) เสร็จสมบูรณ์ในเดือนสิงหาคม 1899 ภายในนามแฝงว่า '*Vladimir Ilyin*' ซึ่งปรากฏว่าหนังสือจำนวน 2,400 เล่มได้จำหน่ายหมดภายในเวลาอันรวดเร็ว จนต้องมีการตีพิมพ์ครั้งที่สองโดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1908 หลังการปฏิวัติรัสเซีย ปี ค.ศ. 1917 หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำอีกถึง 75 ครั้งด้วยกัน รวมยอดพิมพ์ทั้งหมด 3,372,000 เล่ม และได้รับการถ่ายทอดเป็นภาษาต่างๆ สำหรับชาวรัสเซียถึง 20 ภาษา (ภาษา) ด้วยกัน นอกจากนี้ยังได้แปลออกเป็นภาษาต่างประเทศมากมาย อาทิเช่น อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา นอกจากเลนินจะใช้เวลาไปถึง 3 ปีแล้ว ในระหว่างการเขียนเลนินได้ทำการศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์งานทุกชิ้นที่เขียนเกี่ยวกับเศรษฐกิจโซเวียตขณะนั้น ต้นฉบับของหนังสือเล่มนี้ได้อ้างข้อความ อ้างอิงมาจากเอกสารต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ บทคัดย่อ (Abstract) ผลงานวิจัย วิจารณ์หนังสือ บทรายงานและบทความอื่นมากมายรวมกันแล้วมากกว่า 500 ชิ้น รายชื่องานต่างๆ ที่เลนินใช้ประกอบกันคือการเขียนและวิธีการ (method) ที่ใช้ในการเขียนหนังสือเล่มนี้นั้นตีพิมพ์อยู่ในหนังสืออีกเล่มหนึ่งต่างหากชื่อ **Lenin Miscellany XXXIII**

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นถึงลักษณะความเป็น 'นักวิชาการ' ของเลนินได้เป็นอย่างดีที่อุทิศหาวิริยะทำการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง ๆ ตัวอย่างอันหนึ่งที่สมควรกล่าวไว้ในที่นี้ซึ่งเป็นการยืนยันถึงคำพูดนั้นก็คือ ในเดือนมีนาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาหนังสือเล่มนี้กำลังเรียงพิมพ์อยู่ในโรงพิมพ์นั้น เลนินได้เขียนปัจฉิมลิขิต (postscript) ถึงหนังสือของ **K. Kautsky** เรื่อง **Die Agrarfrage (The Agrarian Question)**,* 1899 ที่ตัวเองเพิ่งได้รับเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ปีเดียวกัน โดยได้แสดงความ

* สำหรับหนังสือของ **K. Kautsky** เรื่อง **The Agrarian Question** นั้น จนถึงบัดนี้ก็ยังไม่มีต้นฉบับที่สมบูรณ์เป็นภาษาอังกฤษ ผู้ที่สนใจอ่านต้นฉบับเต็มคงต้องอ่านจากภาษาเยอรมันหรือภาษาอื่นเช่นรัสเซียหรือฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม สำหรับฉบับย่อความของหนังสือเล่มนี้เป็นภาษาอังกฤษนั้นจะอ่านได้จากบทความของ **Jarius Banaji**, "Summary of elected parts of Kautsky's, THE AGRARIAN QUESTION" ในวารสารชื่อ **Economy and Society**, Vol. 5:6 (1979) หรือจะดูในหนังสือชื่อ **The Articulation of Modes of Production, Assays from ECONOMY AND SOCIETY** edited and with an introduction by **Harold Wolfe**, Routledge & Kegan Paul, London, 1980.

เสียใจว่ายังไม่มีโอกาสได้ใช้งานเขียนชิ้นนี้ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึง “พัฒนาการของการเกษตรในสังคมนิยม” เลย อย่างไรก็ตามก็ได้กล่าวยกย่องผลงานชิ้นนี้ของ Kautsky เอาไว้มากว่า “นอกเหนือไปจากหนังสือ ทุน เล่มที่ 3 แล้ว นับว่าหนังสือเล่มนี้ให้ประโยชน์ต่อวงการเศรษฐศาสตร์ในขณะนั้นอย่างมาก” เพราะ Kautsky ได้ทำการศึกษาดัง ‘แนวโน้มใหญ่’ (main tendencies) ของวิวัฒนาการทุนนิยมในภาคเกษตร**

สำหรับหนังสือของเลนิน เรื่อง พัฒนาการของระบบทุนนิยมในรัสเซีย นั้นมีเนื้อหาอยู่ด้วยกัน 8 บทด้วยกันคือ

- บทที่ 1 ว่าด้วยข้อผิดพลาดทางทฤษฎีของนักเศรษฐศาสตร์นารอดนิก (Narodnik Economists)
- บทที่ 2 ความแตกต่างของชาวนา
- บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงของเจ้าที่ดินจากการใช้แรงงานเกณฑ์มาเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยม
- บทที่ 4 การจำเริญเติบโตทางการเกษตรเพื่อการค้า
- บทที่ 5 ขั้นตอนแรกๆของระบบทุนนิยมในภาคอุตสาหกรรม
- บทที่ 6 อุตสาหกรรมและหัตถกรรมแบบทุนนิยม
- บทที่ 7 พัฒนาการขนาดใหญ่ของอุตสาหกรรมเครื่องกล
- บทที่ 8 การก่อตัว (formation) ของตลาดภายในประเทศ

ข้อเขียนที่เลือกมาแปลและเรียบเรียง ส่วนที่ 1 เป็นบทสรุปของทุนนิยมในภาคเกษตรของรัสเซีย ซึ่งอยู่ตอนท้ายของบทที่ 4 ในขณะที่ส่วนที่ 2 นั้นสรุปมาจาก ตอนสุดท้ายของบทที่ 8 ซึ่งชี้ให้เห็นถึงระบบทุนนิยมในสังคมนิยมรัสเซีย เหตุผลที่เลือกเอางาน 2 ตอนของเลนินมาแปลและเรียบเรียงก็คือ ผู้แปลและเรียบเรียงมีความเห็นว่า งาน 2 ชิ้นนี้เป็นการสรุปจากการศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วนของเลนิน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะของระบบทุนนิยมในรัสเซียทั้งในภาคเกษตรเป็นการเฉพาะและโดยหวังแต่เพียงว่า ข้อสรุปสั้น ๆ เหล่านี้คงจะให้ข้อคิดเห็นบางประการสำหรับการศึกษาค้นคว้าในบ้านเรา ซึ่งมีไม่มากนักให้พัฒนาไปได้บ้าง หรือแม้แต่การกลับไปอ่าน ผลงานฉบับเต็มก็เห็นว่า ผู้แปลและเรียบเรียงบรรลุน้ำหนักรในการจุประกายไฟในความคิดเพื่อการศึกษา ค้นคว้าแล้ว

กนกศักดิ์ แก้วเทพ

** รายละเอียดข้อคิดเห็นของเลนินต่อหนังสือเล่มนี้ของ Kautsky จะดูได้จาก **Collected Works (Lenin) Vol. 4** และ 5.